

اظهار نظر کارشناسی درباره:
« طرح فهرست قوانین و احکام نامعتبر در حوزه احزاب سیاسی »
(اعاده شده از شورای نگهبان (۱))

مخصوص صحن علنی

مقدمه

« طرح فهرست قوانین و احکام نامعتبر در حوزه احزاب سیاسی » به منظور زدودن و حذف قوانین غیرمعتبر در حوزه احزاب سیاسی تهیه شده است. این طرح در دوره دهم مجلس شورای اسلامی مطرح و پس از اصلاحاتی در تاریخ ۱۳۹۹/۰۲/۲۹ در صحن علنی به تصویب رسید. شورای نگهبان مصوبه مجلس را به جهت اینکه «مشخص نیست بی‌اعتباری قوانین مذکور شامل ظرف زمانی اعتبار آنها در گذشته نیز می‌باشد یا خیر» دارای ابهام شناخته است. کمیسیون در راستای رفع ابهام مذکور اصلاحاتی را در مصوبه مجلس انجام داد که در این گزارش به تبیین و بررسی ایراد شورای نگهبان و مصوبه کمیسیون از حیث امکان اصلاح ایراد مذکور خواهیم پرداخت.

مشخصات طرح

دوره یازدهم - سال دوم

شماره ثبت:

۴۹

شماره چاپ:

—

کلیات

به‌نحو کلی همواره برخی از قوانین در روند قانونگذاری، دستخوش تغییراتی قرار می‌گیرند و در این راستا بعضاً با نسخ صریح، نسخ ضمنی، انقضای زمان و یا منتفی شدن ناشی از اجرا، مواجه می‌شوند؛ از این رو تنقیح قوانین به‌منظور اعتبارسنجی قوانین گذشته و تعیین موارد فاقد اعتبار صورت می‌گیرد که با توجه به نقش‌آفرینی و اهمیت بسیار زیاد این اقدام در عرصه نظام تقنینی، مستلزم بهره‌گیری از تجارب دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و اقدامات جامع کارشناسی می‌باشد. طرح حاضر نیز براساس همین ضرورت تهیه و به تصویب رسیده است.

تاریخ چاپ:

—

دفتر مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۷۵۵۵-۱

تاریخ انتشار:

۱۴۰۰/۱۱/۱۰

در جدول پیوست ذیل ماده‌واحد به مصادیقی اشاره شده که ارتباطی با حوزه احزاب سیاسی ندارد. به‌عنوان مثال «لایحه قانونی راجع به امنیت اجتماعی مصوب ۱۳۳۱/۰۸/۰۱» (مندرج در ردیف اول فهرست).

بررسی ایراد شورای نگهبان

اولین نکته‌ای که ناظر به طرح حاضر (و برخی طرح‌های مشابه) وجود داشت و همین مسئله نیز موجد ابهام شورای نگهبان نسبت به چنین طرح‌هایی شد، این بود که در متن ماده‌واحد این‌گونه بیان شده است که احکام قانونی مذکور در پیوست اعم از اینکه «منسوخ ضمنی یا منتفی شده» و یا «مدت آنها منقضی شده» باشد، «بی‌اعتبار» هستند. بر این اساس در خصوص احکام قانونی منسوخ (اعم از ضمنی یا منتفی شده)، بی‌اعتبار شدن آنها مورد تصریح قرار گرفته است و چنین امری با توجه به نسخ قبلی آنها موجد ابهام می‌باشد. چراکه از ذکر عبارت «بی‌اعتبار» برای قوانین منسوخ شده، قابلیت استنباط دو مفهوم وجود دارد. ابتدا اینکه مراد مقنن از این عبارت در معنای مترادف با نسخ می‌باشد و

به منظور تأکید بر همان مفهوم به کار رفته است و در نتیجه آثار متفاوتی نسبت به آنها مترتب نخواهد شد و صرفاً نوعی تصریح قلمداد می‌شود، اما در فرض دیگر، مقصود از به کارگیری عبارت «بی اعتبار» افزون بر بیان منسوخ بودن به معنای بی اعتباری این قوانین هم می‌باشد. در نتیجه هرگونه اعتبار و ارزشی که نسبت به قوانین منسوخ وجود دارد من جمله اینکه این قوانین نسبت به موضوعات و دعاوی مطرح شده مربوط به زمان اعتبار آنها، قابلیت استناد دارند، از این قوانین منسوخه سلب می‌شود و در واقع این قوانین در حکم قوانین باطل تلقی می‌شوند که حتی نسبت به زمان گذشته و برخی برهه‌های تاریخی هم فاقد هرگونه آثاری خواهند بود.

از این رو عبارت مذکور با توجه به قابلیت برداشت دوگانه و آثار متفاوتی که به تبع آن ایجاد می‌شود دارای ابهام بوده و شورای نگهبان نیز در نظر شماره ۹۹/۱۰۲/۱۸۳۵۹ مورخ ۱۳۹۹/۳/۲۶ به همین مسئله توجه داشته و مقرر نموده: «از آنجا که مشخص نیست «بی اعتباری» قوانین مذکور، شامل ظرف زمانی اعتبار آنها در گذشته نیز می‌باشد یا خیر ابهام دارد، پس از رفع ابهام اظهار نظر خواهد شد.» لذا با چنین توضیحی به نظر می‌رسد برای رفع ایراد مذکور، صراحتاً به منسوخ بودن قوانین و احکام مذکور در مصوبه اشاره شود. کمیسیون در جهت رفع ایراد شورای نگهبان مصوبه مجلس را این گونه اصلاح کرده است که **«ماده واحده - از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون، احکام قانونی مذکور در پیوست، منسوخ اعلام می‌گردد».**

به نظر می‌رسد اصلاح صورت گرفته، رافع ابهام شورای نگهبان نمی‌باشد. در صدر ماده از این حیث که شامل قوانین منسوخ ضمنی یا منتفی شده و یا مدت منقضی شده می‌باشد، درج عبارت **«از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون» دارای اشکال به نظر می‌رسد.** توضیح آنکه وضعیت قوانینی که پیش از این نسخ شده‌اند و صرفاً در این قانون اعلام شده است در بازه زمانی میان نسخ تا تصویب این قانون دچار ابهام می‌شود.

در جهت تکمیل و اصلاح بهتر مصوبه پیشنهاد می‌شود با رعایت تشریفات مندرج در آیین نامه داخلی، ضمن ارجاع مصوبه به کمیسیون اولاً در فهرست پیوست شده بازنگری شده و موارد غیر مرتبط با حوزه احزاب سیاسی حذف شود، ثانیاً تاریخ نسخ هریک از قوانین اشاره شده اعم از نسخ ضمنی یا منتفی شده و یا مدت آنها منقضی شده تصریح گردد و مشروط به درج تاریخ نسخ هریک از قوانین یا مواد منسوخ، عنوان و متن ماده واحده به شرح زیر اصلاح شود:

«فهرست قوانین و مواد منسوخ حوزه احزاب سیاسی

ماده واحده - فهرست احکام قوانین یا مواد منسوخ حوزه احزاب سیاسی (که نسخ ضمنی شده یا منتفی شده و یا مدت آنها منقضی شده است) و تاریخ نسخ آنها، به شرح مندرج در پیوست این قانون می‌باشد».

نتیجه گیری

اصلاحات صورت گرفته در مصوبه کمیسیون رافع ابهام شورای نگهبان به نظر نمی‌رسد. در جهت تکمیل و اصلاح مصوبه پیشنهاد می‌شود با رعایت تشریفات مندرج در آیین نامه داخلی، ضمن ارجاع مصوبه به کمیسیون اولاً در فهرست پیوست شده بازنگری شده و موارد غیر مرتبط با حوزه احزاب سیاسی حذف شود، ثانیاً تاریخ نسخ هریک از قوانین اشاره شده اعم از نسخ ضمنی یا منتفی شده و یا مدت آنها منقضی شده تصریح گردد و مشروط به درج تاریخ نسخ هریک از قوانین یا مواد منسوخ، عنوان و متن ماده واحده به شرح زیر اصلاح شود:

«فهرست قوانین و مواد منسوخ حوزه احزاب سیاسی

ماده واحد - فهرست احکام قوانین یا مواد منسوخ حوزه احزاب سیاسی (که نسخ ضمنی شده یا منتفی شده و یا

مدت آنها منقضی شده است) و تاریخ نسخ آنها، به شرح مندرج در پیوست این قانون می باشد.»

شماره ماده	موافق	مخالف	موافق به شرط اصلاح	ارجاع به کمیسیون
ماده واحد				✓

شماره ماده	مصوبه کمیسیون برای رفع ایرادات شورای نگهبان	موافق	مخالف	موافق به شرط اصلاح	ارجاع به کمیسیون	اظهار نظر کارشناسی	متن اصلاحی
ماده واحد	ماده واحد - «از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون، احکام قانونی مذکور در پیوست، منسوخ اعلام می گردد.»				✓	به نظر می رسد اصلاح صورت گرفته، رافع ابهام شورای نگهبان نمی باشد. در صدر ماده از این حیث که شامل قوانین منسوخ ضمنی یا منتفی شده و یا مدت منقضی شده می باشد، درج عبارت «از تاریخ لازم الاجرا شدن این قانون» دارای اشکال به نظر می رسد. توضیح آنکه وضعیت قوانینی که پیش از این نسخ شده اند و صرفاً در این قانون اعلام شده است در بازه زمانی میان نسخ تا لازم الاجرا این قانون دچار ابهام می شود.	پیشنهاد می شود با رعایت تشریفات مندرج در آیین نامه داخلی، ضمن ارجاع مصوبه به کمیسیون، اولاً عنوان طرح به «فهرست قوانین یا مواد منسوخ حوزه احزاب سیاسی» اصلاح شود، ثانیاً تاریخ نسخ هر یک از قوانین اشاره شده اعم از نسخ ضمنی یا منتفی شده یا مدت آنها منقضی شده تصریح گردد و مشروط به درج تاریخ نسخ هر یک از قوانین یا مواد منسوخ، متن ماده واحد به شرح زیر اصلاح شود: «فهرست قوانین و مواد منسوخ حوزه احزاب سیاسی ماده واحد - فهرست احکام قوانین یا مواد منسوخ حوزه احزاب سیاسی (که نسخ ضمنی شده یا منتفی شده و یا مدت آنها منقضی شده است) و تاریخ نسخ آنها، به شرح مندرج در پیوست این قانون می باشد.»